

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Факультет іноземних мов

Кафедра англійської мови та методики її навчання

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **«Формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи у процесі навчання англійської мови»**

Здобувачки/здобувача 2 курсу групи 2 МСОА

Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметної спеціальності 014.02 Середня освіта (англійська мова та зарубіжна література)

Спеціалізації 014.021 Англійська мова та зарубіжна література

Додаткової спеціалізації 014.022 Німецька мова та зарубіжна література

Химич Ярослави Олегівни

Використання чужих ідей,
результатів і текстів мають
посилання на відповідне джерело

Науковий керівник
Ігнатова Олена Миколівна
кандидат педагогічних наук, доцент

Химич Я. О.

(підпис) (ініціали, прізвище)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2025 рік

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена теоретичному обґрунтуванню та практичній перевірці методики формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи у процесі навчання англійської мови. У роботі визначено сутність поняття «міжкультурна компетентність», уточнено її структуру та компоненти (когнітивний, афективний, поведінковий), розглянуто психолого-педагогічні передумови та особливості розвитку міжкультурної компетентності старшокласників. Проаналізовано роль автентичних англійськомовних матеріалів як засобу формування лінгвосоціокультурних умінь учнів, охарактеризовано етапи та види вправ, що забезпечують поступовий перехід від ознайомлення з культурними реаліями до активної міжкультурної взаємодії.

У ході експериментального навчання визначено початковий та підсумковий рівні сформованості міжкультурної компетентності учнів 10 класу, впроваджено комплекс вправ, спрямованих на розвиток культурної обізнаності, толерантності, емпатії, навичок адекватної мовленнєвої поведінки та здатності до міжкультурного діалогу. Результати експерименту засвідчили підвищення рівня міжкультурної компетентності за когнітивним, афективним і поведінковим компонентами, що підтверджує ефективність запропонованої методики. Практичне значення роботи полягає у можливості використання розробленого комплексу вправ і методичних рекомендацій у процесі навчання англійської мови у старшій школі.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, іншомовна освіта, старшокласники, автентичні матеріали, міжкультурна комунікація, культурні реалії, толерантність, соціокультурна компетентність, методика навчання іноземних мов.

ABSTRACT

The qualification paper is devoted to the theoretical justification and practical verification of a methodology for developing high school students' intercultural competence in the process of learning English. The work defines the essence of the concept of "intercultural competence," specifies its structure and components (cognitive, affective, and behavioral), and examines the psychological and pedagogical prerequisites and specific features of its development among senior students. The study analyzes the role of authentic English-language materials as a means of forming learners' linguistic and sociocultural skills, and describes the stages and types of exercises that ensure a gradual transition from familiarization with cultural realities to active intercultural interaction.

During the experimental training, the initial and final levels of intercultural competence among 10th-grade students were identified, and a set of exercises aimed at developing cultural awareness, tolerance, empathy, appropriate communicative behavior, and the ability to engage in intercultural dialogue was implemented. The results of the experiment demonstrated an improvement in the students' intercultural competence across cognitive, affective, and behavioral components, confirming the effectiveness of the proposed methodology. The practical value of the study lies in the possibility of applying the developed set of exercises and methodological recommendations in the process of teaching English in high school.

Keywords: intercultural competence, foreign language education, high school students, authentic materials, intercultural communication, cultural realities, tolerance, sociocultural competence, methodology of teaching foreign languages.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ.....	9
1.1 Поняття міжкультурної компетентності та її роль у сучасному освітньому процесі.....	9
1.2 Компоненти міжкультурної компетентності та їх зміст	11
1.3 Особливості розвитку міжкультурної компетентності у старшій школі	16
1.4 Використання автентичних англomовних матеріалів для формування міжкультурної компетентності	19
1.5 Етапи та види вправ для формування міжкультурної компетентності старшокласників	22
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ.....	28
2.1 Організація та проведення експериментального навчання	28
2.2 Комплекс вправ для формування міжкультурної компетентності старшокласників	43
2.3 Аналіз результатів проведеного дослідження	57
Висновки до розділу 2	61
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	63
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА	65

Вступ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується глобалізаційними процесами, інтеграцією культур, активним міжкультурним діалогом. В умовах європейського вибору України особливої значущості набуває формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи як складової їхньої іншомовної комунікативної компетентності. Англійська мова, яка виступає міжнародним засобом спілкування, стає провідним інструментом міжкультурної взаємодії. Саме тому перед методикою навчання іноземних мов постає завдання не лише формування мовних знань та комунікативних умінь, а й розвиток здатності школярів розуміти, приймати та інтерпретувати культурні особливості співрозмовника.

Наукова проблема полягає у суперечності між об'єктивною потребою суспільства у формуванні міжкультурно компетентної особистості та недостатнім рівнем методичного забезпечення процесу формування міжкультурної компетентності в умовах навчання англійської мови у старшій школі. Попри наявність значної кількості праць, присвячених розвитку комунікативної компетентності учнів (Н. Бориско, С. Ніколаєва, О. Беляєва, Г. Каспер та ін.), проблема формування саме міжкультурної компетентності розкрита лише частково. Окремі аспекти досліджувалися у працях М. Беннетта, Г. Томаса, В. Сафонова, проте комплексного аналізу методики її цілеспрямованого формування у вітчизняній школі недостатньо. Це зумовлює необхідність подальшого дослідження.

Об'єктом дослідження є процес навчання англійської мови учнів старшої школи.

Предметом дослідження є формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи у процесі навчання англійської мови.

Метою дослідження є теоретично обґрунтувати та практично перевірити ефективність методики формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи у процесі навчання англійської мови.

Для досягнення мети визначено такі завдання:

1. Охарактеризувати сутність поняття «міжкультурна компетентність» та її структуру в сучасній науково-методичній літературі.
2. Проаналізувати психолого-педагогічні засади формування міжкультурної компетентності старшокласників.
3. Дати аналіз сучасних підходів і методів навчання англійської мови у старшій школі з позицій розвитку міжкультурної компетентності.
4. Встановити критерії та показники сформованості міжкультурної компетентності.
5. Виявити ефективні прийоми, засоби та форми роботи з формування міжкультурної компетентності у процесі навчання англійської мови.
6. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити комплекс вправ і завдань для розвитку міжкультурної компетентності учнів старшої школи.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, порівняння, класифікація та систематизація психолого-педагогічної й методичної літератури з проблеми, аналіз навчальних програм і підручників з англійської мови, узагальнення передового досвіду вчителів;
- емпіричні: спостереження за навчальним процесом, бесіди з учнями та вчителями, анкетування, тестування, аналіз продуктів навчальної діяльності, метод експертної оцінки;
- статистичні: кількісний і якісний аналіз результатів експериментальної роботи.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- проаналізовано та уточнено зміст поняття «міжкультурна компетентність» у навчанні англійської мови учнів старшої школи;
- конкретизовано структуру міжкультурної компетентності у зв'язку з особливостями старшого шкільного віку;
- систематизовано методичні підходи до формування міжкультурної компетентності в іншомовній освіті;
- удосконалено критерії та показники оцінювання рівня сформованості міжкультурної компетентності старшокласників;
- розроблено та апробовано комплекс вправ і завдань для формування міжкультурної компетентності у процесі навчання англійської мови.

У результаті проведеного дослідження очікується:

- теоретичне уточнення змісту та структури поняття «міжкультурна компетентність» у контексті навчання англійської мови учнів старшої школи;
- визначення психолого-педагогічних умов та методичних засобів, що забезпечують ефективність формування міжкультурної компетентності;
- розробка та апробація комплексу вправ і завдань для навчання англійської мови, спрямованих на розвиток міжкультурної компетентності;
- створення критеріїв і показників для оцінювання рівня сформованості міжкультурної компетентності учнів;
- формулювання практичних рекомендацій для вчителів англійської мови щодо організації освітнього процесу з урахуванням завдань міжкультурного виховання.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання розробленого комплексу вправ та методичних рекомендацій у практиці роботи

вчителів англійської мови старшої школи, а також у створенні підґрунтя для подальших досліджень із проблеми формування міжкультурної компетентності.

Апробація результатів дослідження

1. Химич Я. Важливість формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи// Сучасні досягнення та перспективи науки та освіти : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції / Міжнародний гуманітарний дослідницький центр (26 жовтня 2025 р.). Research Europe, Житомир, 2025. С.106.

2. Химич Я. Формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи у процесі навчання англійської мови // XXIII Всеукраїнська студентська інтернет-конференція з міжнародною участю «Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі (31 жовтня 2025 р.) / Вінницький державний педагогічний університет іменні Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2025

Загальна кількість публікацій: 2

Структура роботи. Дана робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (65 найменувань). Загальний обсяг роботи - 73 сторінок, з них 64 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

1.1 Поняття міжкультурної компетентності та її роль у сучасному освітньому процесі

У сучасному глобалізованому світі міжкультурна компетентність набуває особливої актуальності й виступає як одна з ключових компетенцій, необхідних для успішної соціальної взаємодії. В міжнародних наукових джерелах міжкультурна компетентність визначається як здатність адекватно, толерантно і ефективно взаємодіяти з представниками інших культур, враховуючи їхні цінності, норми і традиції [12, с. 83]. Це комплексне поняття, яке охоплює знання, навички, емоційно-вольові характеристики особистості та готовність адаптувати поведінку у різних культурних контекстах [26, с.45].

До структурних компонентів міжкультурної компетентності належать когнітивна, емоційна та поведінкова складові. *Когнітивна складова* охоплює систему знань про інші культури, їхні традиції, норми, цінності, способи комунікації, а також усвідомлення особливостей власної культурної ідентичності. Вона формує інтелектуальну основу для розуміння культурного різноманіття та запобігає виникненню міжкультурних конфліктів завдяки обізнаності у відмінностях та спільних рисах різних культурних систем.

Емоційна складова пов'язана з розвитком таких якостей, як емпатія, повага до представників інших культур, відкритість і толерантність до різних форм культурного самовираження. Вона забезпечує емоційне прийняття культурних відмінностей, сприяє формуванню позитивного ставлення до інших народів і готовності до співпраці на засадах рівності та взаємоповаги.

Поведінкова складова виявляється у здатності ефективно комунікувати, взаємодіяти та адаптуватися у різних культурних контекстах. Вона включає володіння

комунікативними стратегіями, навичками невербальної поведінки, а також умінням гнучко реагувати на культурно зумовлені ситуації. Така поведінка демонструє практичну реалізацію міжкультурної компетентності в реальному спілкуванні та професійній діяльності [10, с.104-105].

Важливим аспектом розвитку міжкультурної компетентності є *критична рефлексія* щодо власних культурних упереджень і стереотипів. Усвідомлення власних установок дозволяє людині переглядати свої цінності, ставлення до інших культур та розвивати здатність до міжкультурного діалогу на основі взаєморозуміння, рівноправності та довіри [63, с. 146]. Саме критичне осмислення власних культурних позицій стає ключем до формування справжньої міжкультурної чутливості, яка лежить в основі ефективної взаємодії у глобалізованому світі.

Роль міжкультурної компетентності у сучасному освітньому процесі полягає у формуванні готовності учнів та студентів до життя і професійної діяльності в умовах полікультурного суспільства. Зокрема, у вивченні іноземних мов вона стає основою для розвитку комунікативної компетентності, що поєднує мовні навички з культурним контекстом. Впровадження міжкультурної компетентності в навчальні програми дозволяє підвищити мотивацію до навчання, розвинути критичне мислення та сприяти соціалізації молоді [63, с. 147].

Крім того, розвиток міжкультурних умінь є складовою формування демократичної культури, спрямованої на вміння конструктивно вирішувати конфлікти, поважати культурні відмінності та підтримувати соціальну гармонію [48; 49]. В сучасній освіті це особливо важливо для підготовки фахівців, здатних ефективно працювати в міжнародних командах та успішно адаптуватись до різноманітних культурних середовищ [60, с. 77].

Таким чином, міжкультурна компетентність постає не лише як додатковий чи факультативний компонент освітнього процесу, а як його невід'ємна і системоутворююча складова, що безпосередньо впливає на якість та ефективність сучасної освіти. Вона визначає спрямованість навчально-виховного процесу на

формування особистості, здатної не лише володіти іноземною мовою на комунікативному рівні, але й усвідомлювати культурні контексти спілкування, розуміти різноманітність світоглядних позицій, традицій і цінностей інших народів.

Розвиток міжкультурної компетентності є фундаментальним складником сучасної освітньої парадигми, в якій центральне місце займає особистість як суб'єкт культури, носій гуманістичних цінностей та активний учасник глобального міжкультурного діалогу. Такий освітній підхід формує у здобувачів освіти відкритість до світу, повагу до культурної різноманітності, а також готовність до мирного співіснування і ефективної співпраці на засадах взаєморозуміння та толерантності [8; 12; 13].

Міжкультурна компетентність сприяє розвитку гнучкості мислення, усвідомленості культурних відмінностей і адаптивності у багатокультурних соціальних контекстах [10; 26]. Вона також формує соціальні навички, що забезпечують успішну інтеграцію в полікультурне суспільство, зокрема вміння співпрацювати, критично аналізувати культурні особливості і долати комунікативні бар'єри [60; 63]. Отже, міжкультурна компетентність є основою соціальної компетентності та особистісної зрілості, що має визначальне значення для професійного і життєвого становлення людини в умовах глобалізованого світу [16; 31].

1.2 Компоненти міжкультурної компетентності та їх зміст

Міжкультурна компетентність визнається багатофакторним і багатокомпонентним явищем, яке включає різноманітні знання, уміння, цінності та мотиваційні чинники, що забезпечують ефективну взаємодію осіб із різних культур [16; с. 46]. Формування цих компонентів є важливою складовою професійної підготовки у багатьох сферах, особливо в освіті, де майбутні фахівці готуються до роботи в полікультурному середовищі.

Когнітивний компонент міжкультурної компетентності охоплює знання про культурні особливості, традиції, соціальні норми, цінності й поведінкові стереотипи різних етносів, а також розуміння власної культури та культури інших [10; с. 106]. До його змісту входить не лише фактологічне ознайомлення з культурними системами, а й здатність аналізувати соціокультурні явища, порівнювати культурні моделі поведінки, розуміти контексти культурних відмінностей. Когнітивна складова формує базу для розвитку критичного мислення, необхідного для усвідомлення того, що жодна культура не є домінантною чи універсальною. Такі знання є основою для адекватного сприйняття культурної різноманітності, запобігання культурним непорозумінням і формування вміння інтерпретувати поведінку представників інших культур без упередженості.

Афективна (емоційна) складова включає розвиток толерантності, емпатії, відкритості до іншості, поваги до відмінностей і здатності до рефлексії власних світоглядних позицій та упереджень [42; с. 15]. Цей компонент забезпечує емоційно-ціннісне підґрунтя міжкультурної взаємодії, адже саме від рівня емоційної зрілості залежить готовність особистості до прийняття культурної різноманітності. Розвинена емпатія дозволяє людині краще розуміти почуття та мотиви інших, що сприяє встановленню довірливих міжособистісних стосунків. Таким чином, афективна складова допомагає формувати позитивне ставлення до представників інших культур і готовність до міжкультурного діалогу на основі поваги, взаєморозуміння та відкритості.

Поведінковий компонент пов'язаний з практичними навичками та вміннями адаптувати свою комунікативну поведінку до культурних контекстів, вибудовувати ефективні комунікативні стратегії, вирішувати міжкультурні конфлікти та належно реагувати на культурні сигнали співрозмовників [26; с. 50]. Його реалізація проявляється у здатності особистості ефективно застосовувати мовні та невербальні засоби спілкування, уникати культурних бар'єрів, дотримуватися етикетних норм,

характерних для різних культур. Цей компонент має прикладне значення, оскільки саме він визначає рівень успішності міжкультурної комунікації, зокрема в академічному, професійному та соціальному середовищах. Знання без відповідних поведінкових навичок не забезпечує повноцінної міжкультурної компетентності, тому практична реалізація комунікативних стратегій є її ключовою умовою.

Мотиваційний компонент стимулює інтерес і прагнення до міжкультурної взаємодії, бажання навчатися, пізнавати інші культури, а також готовність долати труднощі у спілкуванні з представниками інших культур [16; 53]. Саме мотивація визначає внутрішню налаштованість людини на відкритість до нових культурних впливів, прагнення до особистісного зростання та набуття досвіду міжкультурного спілкування. Відсутність належної мотивації у здобувачів освіти може суттєво ускладнити процес формування інших складових компетентності, оскільки навіть за сприятливих умов навчання ефективність засвоєння знань і навичок значно знижується. Мотиваційна основа виступає внутрішнім рушієм освітньої діяльності, визначає ставлення учнів до навчання, сприяє розвитку пізнавального інтересу та активній участі у міжкультурних ініціативах.

Рефлексивний компонент включає вміння усвідомлено аналізувати власні культурні норми, виявляти упередження та стереотипи, а також коригувати власну поведінку відповідно до конкретної ситуації [31; с. 51]. Розвинена рефлексія дозволяє людині оцінювати власні дії, вчитися на помилках і вдосконалювати стратегії міжкультурного спілкування. Цей компонент сприяє не лише підвищенню ефективності комунікації, а й особистісному зростанню, розвитку міжкультурної чутливості, гнучкості мислення та самосвідомості. Завдяки рефлексії особистість усвідомлює власну роль у процесі культурного обміну та формує внутрішню готовність до конструктивної взаємодії у полікультурному середовищі.

Різні наукові моделі по-різному структурують компоненти міжкультурної компетентності. Так, О. Садохін (2019) виокремлює когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-поведінковий та рефлексивний компоненти, що охоплюють знання, цінності, навички та вміння особистості [35; с. 90]. Інша модель поділяє компоненти на знання, вміння (спостереження, адаптація), ставлення (відкритість, толерантність) і мотивації [9; с. 80].

Узагальнюючи, слід зазначити, що міжкультурна компетентність є складною та водночас цілісною системою, яка інтегрує у собі низку взаємопов'язаних компонентів. Вона передбачає не лише наявність знань про інші культури та глибоке усвідомлення власної культурної належності, але й формування позитивного ставлення до «іншості» як до природного явища сучасного світу. До її структури входять також практичні вміння та навички адаптації у нових соціокультурних умовах, здатність ефективно використовувати комунікативні стратегії для уникнення непорозумінь і конструктивного вирішення конфліктів. Важливу роль відіграє і мотиваційний аспект, адже саме внутрішня готовність до взаємодії з представниками інших культур, прагнення до співпраці та відкритість новому забезпечують можливість гармонійного діалогу. Сукупність цих чинників уможливорює налагодження продуктивної міжособистісної та професійної комунікації, що особливо актуально в умовах багатокультурного суспільства та глобалізованого світу.

Розвиток зазначених компонентів у процесі освіти є фундаментальним завданням сучасної педагогіки, адже саме освіта виступає головним чинником формування здатності людини до ефективного співіснування у багатокультурному світі. Освітнє середовище створює умови для засвоєння культурних знань, розвитку емоційної чутливості, вдосконалення комунікативних умінь та формування мотивації до міжкультурного діалогу. Комплексна робота над розвитком когнітивного, емоційного, поведінкового, мотиваційного й рефлексивного компонентів дозволяє забезпечити цілісне становлення особистості, здатної не лише адаптуватися до нових

культурних контекстів, а й активно сприяти взаєморозумінню між представниками різних спільнот.

У цьому процесі важливу роль відіграють не лише зміст навчальних програм, але й методи викладання, які мають бути спрямовані на формування критичного мислення, креативності, комунікативної компетентності та культури діалогу. Використання інтерактивних технологій, проектної діяльності, рольових ігор, міжкультурних обмінів і спільних міжнародних освітніх ініціатив створює можливості для практичного застосування міжкультурних знань і навичок у реальних ситуаціях.

Розвиток міжкультурної компетентності у здобувачів освіти забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців, які володіють культурно чутливим стилем взаємодії, здатні ефективно працювати в міжнародних колективах, приймати різноманітність як цінність та знаходити спільну мову з представниками різних культур. Така підготовка відповідає сучасним вимогам глобалізованого світу, де професійна мобільність, гнучкість мислення та толерантність стають визначальними факторами успіху.

Формування міжкультурної компетентності сприяє не лише професійній успішності, але й гармонійному розвитку особистості, адже воно виховує емпатію, повагу до інших, здатність до самоаналізу та критичного переосмислення власних цінностей. Міжкультурна компетентність допомагає людині не лише розуміти інших, але й глибше усвідомлювати себе як частину глобальної спільноти. Таким чином, її розвиток набуває гуманістичного виміру, спрямованого на формування зрілої, відповідальної, відкритої до світу особистості, готової до конструктивної співпраці в умовах культурного різноманіття.

У цьому контексті міжкультурна компетентність постає як ключова складова сучасної освіти, що відповідає на виклики глобалізації, цифровізації та зростаючої мобільності людства. Вона сприяє побудові суспільства взаємоповаги, співпраці та миру, у якому цінується не лише знання, а й людяність, взаєморозуміння та готовність до діалогу. Саме тому розвиток міжкультурної компетентності має розглядатися не як допоміжне завдання освіти, а як стратегічний напрям її модернізації у XXI столітті.

1.3 Особливості розвитку міжкультурної компетентності у старшій школі

Розвиток міжкультурної компетентності учнів старшої школи є актуальним завданням сучасної освіти, що зумовлено посиленням глобалізаційних процесів, різноманітністю культурного середовища і активним міжкультурним спілкуванням в суспільстві. Особливо важливою ця компетентність стає у старшому шкільному віці, коли молодь формує світоглядні позиції, соціальні навички і готується до подальшої професійної і соціальної діяльності [22; с. 90]

У старшій школі активізується процес свідомого сприйняття і усвідомлення культурних відмінностей. З одного боку, старшокласники вже мають певний життєвий досвід і сформовану систему цінностей, з іншого — вони відкриті до нових знань і готові до осмисленого сприйняття іншої культури (Зоріна, 2018). На цьому етапі розвиток міжкультурної компетентності стає більш складним і багаторівневим процесом, що включає формування емпатії, толерантності, здатності аналізувати та інтерпретувати культурні явища, а також адаптувати власну поведінку у різних культурних контекстах [44; 45].

Дослідження показують, що важливу роль у формуванні міжкультурної компетентності відіграє шкільна культура, яка має бути відкритою та інклюзивною, створюючи умови для позитивного сприйняття різноманіття і взаємоповаги [47; с. 543].

Організація мультикультурних заходів, впровадження кооперативного навчання, створення клубів за інтересами та залучення учнів до волонтерських програм є важливими педагогічними засобами формування відкритого і толерантного освітнього середовища. Такі форми роботи забезпечують активну взаємодію учнів із представниками різних культурних та соціальних спільнот, поглиблюють знання про традиції, цінності і звичаї інших народів [8; 27].

У процесі спільної діяльності учні не лише отримують нову інформацію, а й розвивають комунікативні навички, навчаються конструктивному діалогу, ефективній командній роботі та взаємоповазі [1; 11]. Взаємодія в полікультурному середовищі формує практичні уміння міжкультурної комунікації, що є надзвичайно необхідними в умовах глобалізації та культурного різноманіття [34; 46].

Таким чином, застосування цих інструментів забезпечує всебічний розвиток міжкультурної компетентності, що є запорукою успішної соціальної адаптації та професійної самореалізації молоді в сучасному світі [8; 23].

Для ефективного формування міжкультурної компетентності у старшій школі застосовуються різноманітні методи: порівняльний аналіз культурних текстів, драматизація, кейс-стаді, рольові ігри, творчі проекти, дискусії і дебати [10; с.109]. Важливим є застосування автентичних матеріалів – текстів, фільмів, пісень, інтерв'ю, новинних сюжетів, реклами, медіапродуктів із багатим іншокультурним наповненням. Такі ресурси дозволяють учням безпосередньо зануритися в реальний культурний контекст, відчувати живу мову, природні моделі поведінки, систему цінностей і світогляд представників іншої культури. Використання автентичних матеріалів сприяє не лише засвоєнню фактичної інформації про звичаї, традиції чи соціальні норми, а й формує здатність учнів емоційно співпереживати, розуміти культурні відмінності та проявляти емпатію.

Крім того, робота з такими матеріалами допомагає розвивати міжкультурну чутливість — уміння сприймати іншу культуру без упереджень, аналізувати схожості та відмінності між культурними явищами, критично осмислювати власні культурні стереотипи. Автентичні ресурси створюють умови для формування позитивного ставлення до культурного різноманіття, сприяють розвитку критичного мислення, розширенню кругозору та підвищенню мотивації до вивчення іноземної мови. Таким чином, вони є потужним засобом розвитку як мовної, так і соціокультурної та емоційної компетентностей, що становлять основу міжкультурної комунікації.

Розвиток міжкультурної компетентності у старшокласників проходить через кілька послідовних етапів: лінгвістичний (ознайомлення з мовними засобами), ситуативний (вивчення культури через життєві ситуації), інтегративний (усвідомлення власної культурної ідентичності на тлі інших культур) [15; 17]. Кожен етап потребує спеціально організованого навчального простору, який стимулює розвиток навичок міжкультурного діалогу та критичного мислення.

У старшій школі важливим стає розвиток толерантності, адекватного сприйняття культурних відмінностей, здатності до компромісів у міжособистісній комунікації. Програми розвитку міжкультурної компетентності мають включати тренінги та вправи для формування емпатії, усвідомлення власних упереджень і стереотипів [29; с. 125]. Значний акцент робиться на формуванні позитивного ставлення до культурної іншості, що розглядається як невід'ємна та природна складова соціального життя сучасної людини. Такий підхід передбачає розвиток відкритості до сприйняття різних культур, традицій і цінностей, формування толерантності та поваги до відмінностей у світогляді, способі життя й комунікативних практиках. Виховання позитивного ставлення до культурної багатоманітності сприяє гармонійному співіснуванню в полікультурному суспільстві, формує вміння взаємодіяти з представниками інших культур, що є надзвичайно важливим у контексті глобалізаційних процесів та інтеграції у світовий культурний простір.

Формування міжкультурної компетентності у старшій школі сприяє підготовці молоді до успішної інтеграції у цифровий, поліетнічний та інформаційний простір, розвитку компетенцій XXI століття, таких як міжособистісні комунікативні навички, критичне мислення і креативність [64; с. 530] Це є необхідною умовою для подальшої професійної реалізації в умовах глобального суспільства.

Таким чином, розвиток міжкультурної компетентності у старшій школі — це не одноразова дія, а багатогранний і тривалий процес, що охоплює цілу систему взаємопов'язаних елементів. Він поєднує лінгвістичні знання та навички, культурологічні уявлення, соціальні уміння, а також психологічні особливості становлення особистості учня. Формування міжкультурної компетентності передбачає не лише вивчення іноземної мови як засобу комунікації, але й розуміння іншої культури, толерантне ставлення до різноманітності, уміння знаходити спільне та відмінне у різних культурних практиках. У цьому процесі важливу роль відіграють цілеспрямовані педагогічні стратегії, що враховують індивідуальні потреби учнів, їхній життєвий досвід і рівень мотивації. Водночас необхідною умовою є створення комфортного та безпечного навчального середовища, у якому школярі можуть відкрито висловлювати власні думки, брати участь у дискусіях, працювати в групах та розвивати навички міжособистісної взаємодії. Саме завдяки такому комплексному підходу забезпечується ефективне формування міжкультурної компетентності, яка є ключовим чинником успішної соціалізації учнів у глобалізованому світі.

1.4 Використання автентичних англомовних матеріалів для формування міжкультурної компетентності

У сучасному освітньому процесі особливе значення набуває використання автентичних матеріалів англійською мовою як ефективного засобу формування міжкультурної компетентності учнів. Автентичні матеріали – це тексти, аудіо-, відеоматеріали, що не були створені спеціально для навчальних цілей, а є частиною

реального мовлення носіїв мови. Вони надають учням можливість ознайомитися з живою мовою і культурним контекстом англomовних країн, що підвищує якість усвідомлення культурних особливостей, традицій, цінностей іншої культури [62; с. 129].

Перевагою таких ресурсів є сприяння розвитку культурного розуміння та емпатії через безпосередній контакт із реальною мовою і соціокультурними реаліями. У процесі вивчення учні засвоюють не лише лексично-граматичний матеріал, а й набувають досвіду міжкультурної комунікації, що є ключовим для формування інтегральної міжкультурної компетентності [59; 62].

Використання газет, подкастів, фільмів, соціальних мереж і рекламних повідомлень у навчанні англійської сприяє збільшенню мотивації учнів і формуванню комунікативних умінь у різних життєвих ситуаціях. Через знайомство з різними акцентами, стилями мовлення й культурними особливостями молодь отримує змогу краще розуміти іноземну культуру та власне ставлення до неї, що сприяє розвитку толерантності і поваги [5; 6].

Важливим моментом є цілеспрямований добір і адаптація автентичних матеріалів відповідно до вікового рівня, мовленнєвої та культурної підготовки учнів. Методичною перевагою є поєднання матеріалів із завданнями, що стимулюють критичне мислення та активну міжкультурну взаємодію – аналіз авторської позиції, дискусії, рольові ігри, креативне відтворення побаченого чи почутого [57; 60].

Відеоматеріали з повсякденного життя, серіали, ток-шоу, популярні влоги англomовних ютуберів є ефективним засобом розвитку мовленнєвих навичок і формування соціокультурної компетентності старшокласників. Вони допомагають сформувати очікування щодо комунікативних норм, інтонацій, жестикуляції, що є складовою міжкультурної грамотності [32; 33].

Автентичні матеріали допомагають не лише поглибити знання про іноземні культури, а й активізують процеси саморефлексії учнів щодо власної ідентичності і культурних цінностей. Заняття, засновані на таких матеріалах, формують критичне

мислення щодо стереотипів і упереджень, розвивають вміння знаходити спільне і розуміти відмінності у міжкультурній комунікації [64; 65].

Дослідження свідчать, що використання автентичних матеріалів істотно підвищує рівень міжкультурної компетентності старшокласників, сприяє розвитку їхньої внутрішньої мотивації до вивчення іноземної мови, а також формує впевненість у міжкультурному спілкуванні. Робота з автентичними текстами, відео, фільмами, піснями та іншими медіа не лише збагачує словниковий запас і розвиває комунікативні навички, але й стимулює емоційне залучення учнів, формуючи в них розуміння культурного різноманіття та готовність до толерантної взаємодії у багатокультурному середовищі.

Впровадження автентичних матеріалів у навчальний процес позитивно впливає на формування у майбутніх фахівців умінь адаптації у глобальному культурному просторі, розвиває гнучкість мислення, емпатію та навички міжкультурного діалогу. Такі матеріали допомагають учням усвідомити роль мови як носія культури та формують світогляд громадянина світу, здатного діяти відповідально в умовах глобалізованого суспільства. Отже, використання автентичних ресурсів у навчанні іноземної мови виступає ключовим чинником розвитку міжкультурної компетентності й підготовки молоді до ефективної участі у міжнародній комунікації [59; 62].

Використання автентичних англомовних матеріалів у навчальному процесі є надзвичайно важливим та незамінним інструментом, оскільки вони не тільки надають учням старших класів реальний приклад живої мови, а й сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних навичок та здатності орієнтуватися в багатокультурному середовищі [15; 20]. Подібні матеріали формують стійку і глибоку міжкультурну компетентність, яка дає змогу учням краще розуміти культурні особливості носіїв мови та адекватно реагувати на різноманітні комунікативні ситуації, тим самим уникаючи міжкультурних бар'єрів [34; 39].

Крім того, застосування автентичних ресурсів сприяє не лише ефективному засвоєнню іноземної мови, а й підвищенню загального рівня освіченості, розширенню світогляду та підготовці школярів до активної участі у глобальному суспільстві [5; 40]. Таким чином, роль автентичних матеріалів у формуванні міжкультурної компетентності є ключовою, адже саме вони забезпечують успішну соціальну та професійну інтеграцію майбутніх випускників у сучасних умовах глобалізації [8; 15].

1.5 Етапи та види вправ для формування міжкультурної компетентності старшокласників

В умовах глобалізації й активного розвитку міжкультурних контактів особливо актуальним стає питання формування у старших класах загальноосвітньої школи міжкультурної компетентності. Ця компетентність визначається як інтегративна якість особистості, що включає знання, навички, цінності й ставлення, які сприяють ефективній і адекватній комунікації в міжкультурному середовищі [24; с. 25].

Формування міжкультурної компетентності є складним та поетапним процесом, який вимагає системного підходу з боку педагогів та цілеспрямованої діяльності учнів. Для досягнення ефективних результатів необхідно створити спеціальні педагогічні умови, що сприяють відкритості до іншої культури, розвитку толерантного мислення та навичок ефективної взаємодії у багатокультурному середовищі [9;16].

Застосування різноманітних методичних прийомів, таких як інтерактивні вправи, рольові ігри, дискусії, проєктна діяльність та аналіз автентичних матеріалів, дає змогу учням зануритися у мовно-культурний контекст і розвивати емоційно-ціннісне ставлення до культурної різноманітності [7; 35]. Важливою є діяльність, що активізує внутрішню мотивацію учнів, сприяє розвитку інтересу до традицій і звичаїв інших народів, а також формує критичне осмислення культурних відмінностей [4; 8].

Таким чином, комплексний підхід до формування міжкультурної компетентності забезпечує не лише набуття знань про інші культури, а й розвиток соціальних навичок, які є необхідними для адаптації та успішної взаємодії в глобалізованому світі [34; 47].

Етапи формування міжкультурної компетентності

Формування міжкультурної компетентності старшокласників можна умовно поділити на кілька основних етапів.

1. Ознайомчий етап (усвідомлення важливості міжкультурної компетентності)

На початковому етапі важливо пробудити інтерес учнів до вивчення культурознавчих аспектів англійської мови. Використання автентичних матеріалів — текстів, відео, аудіо — допомагає учням усвідомити різноманіття та унікальність культур інших народів, формує повагу. Учні знайомляться з базовими культурними нормами, традиціями, соціальними цінностями мовців носіїв.

2. Практичний етап (формування комунікативних умінь)

Цей етап спрямований на розвиток практичних навичок міжкультурної комунікації. Учні беруть участь у різноманітних комунікативних вправах: діалогах, рольових іграх, дискусіях, що моделюють реальні міжкультурні ситуації. Вправи мотивують учнів не тільки використовувати мовні засоби, а й досліджувати соціокультурний контекст спілкування.

3. Рефлексивний етап (усвідомлення й подолання культурних бар'єрів)

Цей етап присвячений розвитку емпатії, критичного мислення, адаптивності у культурно відмінних ситуаціях. Важливо навчити школярів ідентифікувати власні стереотипи, упередження, вміти толерантно ставитися до відмінностей. Рефлексія відбувається за допомогою обговорень, творчих завдань, рефлексивних щоденників.

4. Інтеграційний етап (впровадження сформованих знань у практику)

Заключний етап передбачає застосування здобутих знань і навичок у реальних або моделюваних ситуаціях повсякденного спілкування, участь у міжкультурних

проектах, використання інформаційних технологій для спілкування з носіями мови. Такий підхід забезпечує глибше усвідомлення й закріплення міжкультурної компетентності [41, с. 15-20].

Види вправ для формування міжкультурної компетентності

Для ефективного формування міжкультурної компетентності старшокласників у процесі вивчення англійської мови педагогами застосовуються різні види вправ, які можна класифікувати за метою і формою роботи.

1. Вправи з автентичними матеріалами

Це аналіз і опрацювання автентичних текстів, відео, аудіозаписів, що відображають культуру й повсякденне життя носіїв мови. Завдяки таким вправам учні отримують змогу побачити реальний культурний контекст, сформувати критичне мислення щодо міжкультурних відмінностей.

Приклади включають читання газетних статей, інтерв'ю, перегляд відео з обговореннями культурних традицій англійських країн, заповнення таблиць порівняння культурних особливостей [24, с.50].

2. Порівняльні культурні вправи

Ці вправи мають на меті розкрити відмінності та подібності у культурних практиках, звичаях, соціальних ролях. Учні аналізують інформацію, поступово будують власне культурне уявлення. Часто використовуються завдання типу "порівняй і прокоментуй", "знайди відмінності" тощо.

3. Рольові ігри та драматизації

Рольові ігри і драматичні постановки дозволяють учням прожити ситуації міжкультурного спілкування, моделюючи конфлікти, непорозуміння та їх розв'язання. Такі вправи допомагають розвинути навички інтерактивного спілкування, психологічну готовність долати бар'єри.

4. Дискусії та проблемні ситуації

Педагог організовує обговорення міжкультурних питань і проблем, що спонукає до активного висловлення думок, пошуку компромісів, аргументації власних позицій. Це сприяє розвитку критичного мислення й комунікативної гнучкості учнів.

5. Вправи на розвиток емпатії і толерантності

Вправи, які спрямовані на формування усвідомлення руйнівності стереотипів і упереджень, розвитку прийняття культурної різноманітності, наприклад, психологічні тренінги, творчі завдання (малюнки, есе, інтерв'ю).

6. Використання сучасних інформаційних технологій

Відеоконференції з учнями з інших країн, віртуальні екскурсії, мультимедійні платформи для міжкультурного обміну є потужним інструментом формування міжкультурної компетентності. Вони реалізують провідну роль практичного міжкультурного спілкування у навчальному процесі.

7. Проектна діяльність і міжкультурні обміни

Робота над спільними проектами, участь у міжнародних конкурсах і обмінах допомагає учням застосувати знання, побудувати навички взаємодії з представниками інших культур на практиці (Пасічник, 2023).

Рекомендації щодо впровадження вправ у навчальний процес

Для успішного формування міжкультурної компетентності необхідно інтегрувати вправи у курс англійської мови системно й послідовно, поєднуючи засвоєння теоретичних знань з практичним їх застосуванням у реальних або змодельованих комунікативних ситуаціях. Такий підхід забезпечує не лише розширення мовних умінь, а й розвиток здатності адекватно реагувати на культурні відмінності. При цьому варто враховувати вікові та психологічні особливості старшокласників: їхню потребу у самовираженні, прагнення до самостійності, підвищену чутливість до оцінки оточення. Використання автентичних матеріалів, сучасних медіаресурсів, інтерактивних методів роботи сприяє залученню учнів до активної діяльності та формуванню їхнього інтересу до вивчення культурних особливостей різних народів.

Важливо також застосовувати диференційований підхід, який враховує індивідуальні навчальні потреби та рівень сформованості мовних і соціокультурних навичок кожного учня. Це дає змогу створювати умови для успішного включення всіх школярів у процес міжкультурної взаємодії. Особливої уваги потребує забезпечення безпечного та толерантного освітнього середовища, у якому кожен учень має можливість вільно і без страху проявляти власну культурну ідентичність, висловлювати погляди та порівнювати культурні реалії без ризику осуду чи дискримінації. Такий підхід сприяє формуванню відкритості, взаємоповаги й готовності до міжкультурного діалогу.

Оцінювати результати доцільно на основі системного підходу, що включає критеріальну оцінку знань, умінь і мотивації, а також здатності до взаємодії в міжкультурному середовищі [26; 40; 43].

Висновки до розділу 1

Перший теоретичний розділ дипломної роботи детально розглядає теоретичні основи формування міжкультурної компетентності старшокласників, показуючи її нинішнє значення у системі освіти та шлях розвитку в сучасних умовах глобалізації.

Поняття міжкультурної компетентності виявляється багатогранним явищем, що включає усвідомлення культурної різноманітності, володіння знаннями про культуру іншого народу, розвиток умінь і навичок ефективної комунікації, а також формування ціннісних ставлень толерантності і поваги. У цьому контексті міжкультурна компетентність є не лише навчальним, а й виховним завданням, що має вирішальну роль у підготовці молоді до життя в полікультурному суспільстві.

Компоненти цієї компетентності детально розглянуті як основа для комплексного підходу до її формування. Вони включають когнітивний (знання), емоційно-мотиваційний (стійкі цінності і готовність до діалогу) та поведінковий

(уміння і навички) аспекти, що разом забезпечують проникнення міжкультурної компетентності в усі сфери життя учня.

Особливості розвитку міжкультурної компетентності в старшій школі акцентують на індивідуальних і вікових характеристиках учнів, важливості формування внутрішньої мотивації, адаптації педагогічних технологій до потреб учнів та інтеграції компетентності у навчальну програму, особливо через вивчення іноземної мови.

Використання автентичних англомовних матеріалів виступає ключовим інструментом для занурення учнів у реальні мовні ситуації та культурний контекст. Це сприяє розвитку критичного мислення, розширює культурний кругозір і формує стійкі соціокультурні компетенції.

Етапи та види вправ, представлені в розділі, зумовлюють поступове і цілеспрямоване формування компетентностей через інтерактивні завдання, рольові ігри, проектну діяльність та дискусії, які активізують пізнавальну активність і емоційну залученість учнів.

У підсумку, теоретичні засади формування міжкультурної компетентності як цілісного освітнього процесу закладають міцну основу для практичних досліджень і педагогічної діяльності, спрямованої на підготовку старшокласників до успішної соціальної інтеграції та конструктивної участі в глобальному суспільстві.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

2.1 Організація та проведення експериментального навчання

Формування міжкультурної компетентності є одним із ключових завдань сучасної іншомовної освіти, адже володіння мовою передбачає не лише лінгвістичні знання, а й розуміння культурних особливостей народу, мова якого вивчається. В умовах глобалізації та зростання міжнародних контактів саме міжкультурна компетентність забезпечує ефективну комунікацію, толерантність і взаємоповагу у спілкуванні. Проте результати спостережень засвідчують, що старшокласники часто демонструють недостатній рівень сформованості цієї компетентності: учні схильні обмежуватись перекладом та граматично правильним висловленням, не враховуючи культурні норми, невербальні аспекти комунікації, мовний етикет тощо.

Одним із перспективних шляхів вирішення цієї проблеми є впровадження цілеспрямованої системи навчальних завдань і комунікативних ситуацій, спрямованих на формування в учнів здатності до міжкультурної взаємодії в процесі навчання англійської мови.

Метою експериментального навчання стало перевірити ефективність розробленої методики формування міжкультурної компетентності старшокласників засобами навчання англійської мови.

У процесі експериментального навчання вирішувалися такі завдання:

1. Визначити початковий рівень сформованості міжкультурної компетентності учнів старшої школи.
2. Виявити типові труднощі, що виникають у процесі міжкультурного спілкування англійською мовою.
3. Реалізувати систему вправ, спрямовану на розвиток лінгвосоціокультурної, соціолінгвістичної та соціальної складових міжкультурної компетентності.

4. Провести контрольний етап дослідження з метою оцінки результатів формувального впливу.

5. Проаналізувати ефективність запропонованої методики та сформулювати методичні рекомендації щодо її подальшого застосування.

Експериментальне навчання проводилося на базі Ліцею №2 смт Муолвані Курилівці у період із 31.03.2025 по 04.05.2025 під час педагогічної практики. У дослідженні взяли участь 12 учнів 10 класу, які вивчали англійську мову на рівні B1. Діагностичний, формувальний і контрольний етапи інтегрувалися у звичайний навчальний процес.

У ході дослідження було використано такі методи психолого-педагогічного аналізу:

- педагогічне спостереження за навчальною діяльністю учнів;
- анкетування та тестування для визначення рівня міжкультурної обізнаності;
- аналіз письмових і усних висловлювань учнів;
- експериментальне навчання (констатувальний, формувальний і контрольний етапи);
- кількісний та якісний аналіз результатів.

Етапи експериментального навчання

1. Діагностувальний (констатувальний) етап – встановлення вихідного рівня сформованості міжкультурної компетентності учнів.

2. Формувальний етап – реалізація системи вправ і методичних прийомів, спрямованих на розвиток міжкультурної компетентності у процесі навчання англійської мови.

3. Контрольний етап – визначення підсумкового рівня сформованості міжкультурної компетентності та порівняння результатів із показниками на початку експерименту.

4. Аналітичний етап – узагальнення результатів і розроблення методичних рекомендацій.

Таблиця 2.1

Етапи експериментального навчання

№	Етап	Тривалість	Кількість занять	Завдання
1	Діагностувальний	03.04.2025	1	Визначення початкового рівня сформованості міжкультурної компетентності
2	Формувальний	07.04.2025 – 28.04.2025	6	Реалізація системи вправ з міжкультурної тематики (свята, етикет, культурні традиції, стереотипи, культурні шоки тощо)
3	Контрольний	29.04.2025	1	Визначення підсумкового рівня сформованості міжкультурної компетентності
4	Аналітичний	02.05.2025	1	Порівняльний аналіз результатів експериментального навчання

Діагностичний інструментарій був розроблений з урахуванням структури міжкультурної компетентності, яку визначають дослідники М. Байрам, М. Беннетт, С. Сафонова, Г. Томас, та включав три компоненти:

1. Когнітивний (знання про культуру та соціальні норми спілкування);
2. Афективний (ставлення до представників інших культур, толерантність, відкритість, емпатія);
3. Поведінковий (здатність до адекватної міжкультурної взаємодії, мовленнєва ввічливість, застосування культурно прийнятних форм комунікації).

Для кожного з компонентів були визначені критерії та показники, за якими здійснювалася діагностика:

- рівень знань про культурні особливості англomовних країн (виявляється через тести, вікторини, аналіз ситуацій);
- уміння застосовувати лінгвокультурні знання у спілкуванні (через рольові ігри, діалоги, ситуації культурного обміну);
- ставлення до представників іншої культури (через анкетування, обговорення, рефлексивні щоденники).

Рівні сформованості міжкультурної компетентності визначалися за такими показниками:

- високий рівень – учень виявляє обізнаність із культурними особливостями, адекватно реагує у ситуаціях міжкультурного спілкування, демонструє толерантність і культурну чутливість;
- достатній рівень – учень володіє базовими знаннями про культуру, але іноді припускається неточностей у мовленнєвому етикеті;
- середній рівень – учень має фрагментарні знання, виявляє труднощі у практичному застосуванні культурних норм;
- низький рівень – обмежені знання про іншу культуру, відсутність усвідомлення культурних відмінностей, невпевненість у спілкуванні.

Таким чином, організація експериментального навчання передбачала поетапне вивчення динаміки розвитку міжкультурної компетентності старшокласників. Застосування спеціально розробленого комплексу вправ і завдань міжкультурного спрямування дозволило перевірити ефективність методики у реальних умовах

навчального процесу. Результати дослідження стали підґрунтям для подальшого аналізу (див. розділ 2.3).

Критерії та рівні сформованості міжкультурної компетентності

Для визначення рівня сформованості міжкультурної компетентності учнів старшої школи було використано комплекс діагностичних вправ і завдань, що дозволяють оцінити знання, уміння та ставлення, пов'язані з культурою англомовних країн і з умінням здійснювати адекватну міжкультурну взаємодію.

На основі аналізу підходів до структурування міжкультурної компетентності (за М. Байрамом, С. Сафоновою, М. Беннеттом) було визначено три компоненти: когнітивний, афективний і поведінковий. Для кожного компонента розроблено критерії та показники оцінювання.

Таблиця 2.2

Критерії, показники та рівні сформованості міжкультурної компетентності старшокласників

№	Компонент	Критерій	Показники сформованості	Рівні сформованості
1	Когнітивний	Знання культурних реалій, традицій і норм поведінки англомовних країн	– учень володіє інформацією про свята, соціальні норми, побут, освітні та культурні особливості англомовних країн; – розрізняє культурні	Високий: учень демонструє системні знання про культуру, може пояснити культурні відмінності. Достатній: має загальне уявлення, допускає незначні неточності.

№	Компонент	Критерій	Показники сформованості	Рівні сформованості
2	Афективний	Ставлення до представників інших культур, рівень толерантності та відкритості	<p>відмінності між рідною та іншими культурами;</p> <p>– правильно інтерпретує культурно марковані лексичні одиниці.</p> <p>– проявляє зацікавлення у пізнанні іншої культури;</p> <p>– висловлює повагу до культурних відмінностей;</p> <p>– готовий до співпраці та комунікації без упереджень.</p>	<p>Середній: знання фрагментарні, поверхові.</p> <p>Низький: не виявляє розуміння культурного контексту.</p> <p>Високий: позитивне ставлення, емпатійність, культурна чутливість.</p> <p>Достатній: толерантне ставлення, іноді спостерігається стереотипне мислення.</p> <p>Середній: емоційна дистанційованість, байдужість.</p> <p>Низький: виявляє нетерпимість, відсутність інтересу до іншої культури.</p>

№	Компонент	Критерій	Показники сформованості	Рівні сформованості
3	Поведінковий	Здатність здійснювати ефективну міжкультурну взаємодію англійською мовою	<ul style="list-style-type: none"> – дотримується норм мовного етикету; – уміє обрати адекватні стратегії спілкування залежно від ситуації; – уникає культурно-комунікативних помилок; – демонструє впевненість і гнучкість у спілкуванні. 	<p>Високий: адекватно реагує у міжкультурних ситуаціях, використовує ввічливі формули, уникає комунікативних бар'єрів.</p> <p>Достатній: виявляє вміння пристосовувати мовлення до ситуації, але іноді потребує допомоги.</p> <p>Середній: частково орієнтується у правилах етикету, не завжди обирає доречні засоби спілкування.</p> <p>Низький: не володіє стратегіями міжкультурної взаємодії, часто</p>

№	Компонент	Критерій	Показники сформованості	Рівні сформованості
				припускається культурних помилок.

Діагностичні завдання (констатувальний етап)

Діагностичний етап мав на меті визначити початковий рівень сформованості міжкультурної компетентності старшокласників у процесі навчання англійської мови. Для цього було проведено серію завдань, які охоплювали три компоненти міжкультурної компетентності: когнітивний (знання культурних реалій), афективний (ставлення до представників інших культур) та поведінковий (уміння здійснювати міжкультурну взаємодію).

Діагностика проводилася у вигляді письмових і усних завдань, анкетування, рольових ігор та аналізу ситуацій. Кожне завдання оцінювалося за 5-бальною шкалою, відповідно до визначених критеріїв.

Вправа 1. “Cultural Quiz: English-speaking World”

Мета:

Формування та перевірка когнітивного компоненту соціокультурної компетентності учнів: розпізнавання та відтворення базових культурних реалій, традицій і звичаїв англомовних країн.

Тип:

Некомунікативна, рецептивна, тестова вправа (multiple choice).

Інструкція:

Choose the correct answer (a, b, or c) for each question.

1. **What is the capital of Australia?**
a) Sydney b) Melbourne c) Canberra
2. **Which holiday is celebrated on October 31st in the UK and the USA?**
a) Easter b) Halloween c) Thanksgiving
3. **What colour is associated with St. Patrick's Day?**
a) Red b) Green c) Blue
4. **What is "fish and chips"?**
a) A type of British fast food b) A dessert c) A holiday dish
5. **In which country do people often greet each other with a kiss on the cheek?**
a) The UK b) The USA c) France

Вправа 2. "National Symbols and Traditions"

Мета:

Формування та перевірка когнітивного компоненту соціокультурної компетентності учнів: розпізнавання національних символів, традицій та свят англомовних країн.

Тип:

Некомунікативна, рецептивно-репродуктивна, вправа на доповнення (з вибором з кількох варіантів).

Інструкція:

Complete each sentence by choosing the correct option from the brackets.

The national flower of England is _____.
(rose / daffodil / thistle)

Americans celebrate Independence Day on _____.
(July 4 / December 25 / May 1)

On Pancake Day, British people traditionally _____.
(make pancakes / decorate eggs / eat chocolate)

The maple leaf is the national symbol of _____.
(Canada / Australia / Ireland)

The Queen lives in _____.
(Buckingham Palace / Windsor Castle / Big Ben)

Вправа 3. “Cultural Etiquette Situations”

(Поведінковий компонент)

Мета:

Формувати та перевірити уміння учнів орієнтуватися в типових ситуаціях міжкультурної взаємодії, розпізнавати соціально прийнятні моделі поведінки та адекватно реагувати відповідно до норм англомовних країн.

Тип:

Умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна, тестова вправа на вибір правильної поведінкової реакції.

Інструкція:

Read each situation and choose the appropriate behavioural response (a, b, or c).

You are invited to a British home for dinner. What do you bring?

- a) A small gift or flowers b) Nothing c) Money

In an English conversation, someone says “How do you do?” What should you reply?

- a) “I’m fine, thank you.” b) “How do you do?” c) “Nice to meet you.”

In the USA, if someone says “Let’s get together sometime,” what does it usually mean?

- a) They really plan to meet soon. b) It’s a polite expression, not always a real plan.
c) It’s an insult.

When a person in Britain says “You must come for tea,” what does it actually mean?

- a) Formal dinner invitation b) A friendly suggestion c) A demand

During conversation, a British person says “It’s interesting.” What might they mean?

- a) They love it. b) They might not agree but are being polite. c) They are bored.

Вправа 4. “Cross-cultural Comparison”

(Когнітивно-аналітичний компонент)**Мета:**

Формувати уміння учнів здійснювати міжкультурний аналіз, зіставляти звичаї та соціокультурні норми України й англomовних країн, робити висновки на основі фактичного матеріалу.

Тип:

Умовно-комунікативна, аналітична, продуктивна вправа (порівняльний аналіз у таблиці).

Інструкція:

Study the table below and compare Ukrainian and British customs. Add two additional situations (e.g., gift-giving, punctuality, table manners, communication style) and fill in the corresponding columns.

Ситуація	Україна	Велика Британія
Привітання	Потиск руки, обійми	Потиск руки, усмішка
Запрошення гостей	Готують багато страв	Пропонують чай та легкий перекус
Теми для розмови	Родина, робота	Погода, дозвілля

Вправа 5. “Stereotypes and Reality”**(Афективний компонент)****Мета:**

Розвивати критичне мислення учнів, уміння оцінювати культурні стереотипи, формувати емоційно-ціннісне ставлення до різноманіття культур та адекватне сприйняття культурних узагальнень.

Тип:

Комунікативно-аналітична, продуктивна, рефлексивна вправа (оцінювання тверджень із поясненням позиції).

Інструкція:

Read each statement. Decide whether you Agree, Disagree, or are Not sure. Then briefly explain your choice (1–2 sentences).

All British people drink tea every day.

Americans are always friendly and smiling.

Australians spend most of their time on the beach.

British people never talk about personal topics.

People from different countries can easily misunderstand each other.

Вправа 6. “Role-play: Meeting a Foreign Guest”

(Поведінковий компонент)

Мета:

Формувати та оцінити здатність учнів застосовувати правила мовленнєвого й немовленнєвого етикету в ситуаціях міжкультурної взаємодії; розвивати навички ввічливого знайомства, презентації себе та підтримання дружньої розмови.

Тип:

Комунікативна, продуктивна, рольова гра (інтерактивна ситуація міжкультурного спілкування).

Інструкція:

Work in pairs. Role-play a conversation between a Ukrainian participant (Student A) and a British participant (Student B) meeting for the first time at an international camp. Your dialogue should include:

a polite greeting,

introducing yourselves,

a short exchange about hobbies/interests,

a compliment.

Вправа 7. “Cultural Misunderstanding”

(Поведінковий компонент)

Мета:

Формувати в учнів уміння розпізнавати та аналізувати причини міжкультурних непорозумінь; розвивати навички вибору культурно адекватної поведінки в ситуаціях взаємодії з представниками англомовних країн.

Тип:

Комунікативно-аналітична, продуктивна вправа (аналіз ситуацій + пропозиція правильних дій).

Інструкція:

Read each situation. Identify what caused the cultural misunderstanding, and explain how the student could act in a culturally appropriate way.

A Ukrainian student greets a British teacher with a hug.

A student from Ukraine brings an expensive gift to a classmate's birthday party in the UK.

During an English lesson, a student constantly interrupts the teacher to comment on each phrase.

A student refuses to look into the eyes of the speaker, thinking it's polite.

Вправа 8. “Self-assessment Questionnaire”

(Афективний компонент)

Мета:

Дослідити ставлення учнів до представників інших культур, визначити рівень відкритості, толерантності та готовності до міжкультурної взаємодії; сприяти розвитку рефлексії щодо власної міжкультурної компетентності.

Тип:

Рефлексивна, афективна, продуктивно-рецептивна вправа (самооцінювання за шкалою Лайкерта).

Інструкція:

Read the statements and evaluate each one using a 5-point scale: 1 – “I agree”, 5 – “I disagree”.

I am interested in learning about other countries.

I feel comfortable speaking English with foreigners.

I can explain Ukrainian customs in English.

I respect traditions that are different from mine.

I avoid judging people from other cultures.

I would like to study or travel abroad.

Вправа 9. “Cultural Dilemmas”

(Когнітивно-поведінковий компонент)

Мета:

Перевірити та сформувати уміння учнів приймати культурно доречні рішення в типових ситуаціях міжкультурної взаємодії; розвивати навички вибору ввічливої та соціально прийнятної поведінки відповідно до норм англомовних країн.

Тип:

Умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна, тестова вправа на вибір культурно доцільної реакції.

Instructions:

Read each situation and choose the response you consider most culturally appropriate (a, b, or c).

You are at an English school. The teacher praises your work. How do you respond?

- a) “It was nothing special.”
- b) “Thank you very much.”
- c) “Yes, I know it’s good.”

At a party, you are introduced to a new person. How do you behave?

- a) Ask personal questions about their family right away.
- b) Start a conversation about the weather or hobbies.
- c) Wait for the other person to start talking.

You are invited to a British home for tea. What do you bring?

- a) Nothing

- b) A small gift or flowers
- c) Money

During a conversation, someone says “It’s interesting.” How do you react?

- a) Show enthusiasm and agreement immediately
- b) Understand it may be a polite expression
- c) Ignore the comment and change the topic

You receive a compliment on your English. How do you respond?

- a) Say it’s nothing special
- b) Thank the person politely
- c) Brag about your skills

Вправа 10. “Intercultural Reflection Essay”

(Інтегративний компонент)

Мета:

Оцінити усвідомлення учнями важливості міжкультурної компетентності та здатність рефлексивно осмислювати роль культурного розуміння у вивченні англійської мови.

Тип:

Інтегративна, продуктивна, рефлексивна письмова вправа.

Інструкція:

Напишіть короткий текст (10-12 речень) на тему:

“Why is it important to understand other cultures when learning English?”

Підсумкове оцінювання

Загальна кількість балів за всі завдання – **50.**

Рівні сформованості міжкультурної компетентності визначаються так:

Високий рівень – 41–50 балів

Достатній рівень – 31–40 балів

Середній рівень – 21–30 балів

Низький рівень – до 20 балів

Отримані результати діагностичного етапу дали змогу виявити, що більшість учнів мають середній рівень міжкультурної компетентності, що виражається у фрагментарних знаннях культурних фактів, обмеженому використанні мовного етикету та невпевненості у спілкуванні з представниками інших культур. Це зумовило необхідність розробки системи цілеспрямованих вправ формувального етапу.

2.2 Комплекс вправ для формування міжкультурної компетентності старшокласників

У процесі формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи важливим є не лише знайомство з іншими культурами, але й здатність критично порівнювати їх з рідною культурою, аналізувати поведінкові та ціннісні моделі, розпізнавати культурні відмінності та адаптувати власне мовлення залежно від ситуації спілкування. Отже, комплекс вправ має бути спрямований на розвиток уміння діяти відповідно до норм міжкультурної комунікації, долати стереотипи та формувати толерантне ставлення до представників інших культур.

Комплекс складається з 25 вправ, організованих за трьома етапами:

- 1) рецептивно-аналітичний (спостереження й аналіз культурних явищ),
- 2) репродуктивно-інтерактивний (відпрацювання ситуацій міжкультурної взаємодії),
- 3) продуктивний (створення власних висловлювань на міжкультурну тематику).

Вправа 1. Identifying Cultural Markers in Dialogue

Мета:

Формування здатності учнів розпізнавати культурно забарвлені елементи в автентичному англійському діалозі та виділяти типові британські культурні реалії.

Тип:

Некомунікативна, рецептивна, аналітична (пошук культурних маркерів).

Інструкція:

Read the dialogue carefully and highlight or underline all expressions, habits, or references that represent typical elements of British culture.

Dialogue:

A: Hi, Josh! Fancy a cup of tea before revising?

B: Sure. I've just popped into the corner shop for some biscuits.

A: Did you see the match last night? United beat City!

Вправа 2. British vs American English: Vocabulary Contrast Table

Мета:

Формування здатності учнів розрізняти британські та американські лексичні варіанти та усвідомлювати, як мова відображає культурні особливості.

Тип:

Некомунікативна, рецептивно-репродуктивна, поєднувальний тест із практичним застосуванням.

Інструкція:

Match each British English word with its American English equivalent. Then write two original sentences for each pair, demonstrating correct usage.

British English American English

flat apartment

lorry truck

petrol gas

holiday vacation

biscuit cookie

Вправа 3. Cultural Behaviour Sorting

Мета:

Розвивати усвідомлення учнями культурно специфічної поведінки шляхом порівняння соціальних норм у різних країнах.

Тип:

Некомунікативна, рецептивно-репродуктивна, аналітична вправа (порівняння культурних моделей поведінки).

Інструкція:

Study the behaviours in the table. Tick or place a plus sign in the column of the culture where each behaviour is typical. Discuss your choices using examples.

Behaviour	UK	USA	Ukraine
Rarely interrupt	+	-	+/-
Smile to strangers	-	+	-
Bring sweets to hosts	-	-	+
Maintain large personal space	+	+	-

Вправа 4. Christmas Traditions Comparison (UK vs Ukraine) – with Pictures

Мета:

Розвивати аналітичні навички сприймання інформації та порівняльного аналізу культурних традицій за допомогою візуальних матеріалів.

Тип:

Умовно-комунікативна, рецептивно-аналітична, продуктивна вправа (порівняльний аналіз із опорою на зображення).

Матеріали:

Картинки, що ілюструють традиції Різдва в Великій Британії (Christmas crackers, carols, Christmas tree decorations)

Картинки, що ілюструють традиції Різдва в Україні (Свята вечерея, колядники, дідух)

Венн-діаграма або порівняльна таблиця

Інструкція:

Look at the pictures of Christmas traditions in the UK and Ukraine. Complete the Venn diagram by identifying similarities and differences in how Christmas is celebrated in each country. Discuss your observations with a partner or in a small group.

Вправа 5. School System Comparison Chart

Мета:

Розвивати вміння учнів визначати, порівнювати та оцінювати освітні практики у Великій Британії та Україні; формувати навички критичного мислення щодо систем освіти.

Тип:

Умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна, аналітично-порівняльна вправа. **Інструкція:**

Study the chart. Answer the following questions in writing:

What are the main differences?

What similarities do you see?

Which system do you prefer and why?

Aspect	UK	Ukraine
Uniform	Yes	Mostly no
Assessments	GCSE / A-level	DPA / ZNO
School day	9:00–15:00	8:30–15:00
Extracurricular	Strong focus	Moderate

INTERCULTURAL SKILL TRAINING

(Exercises 6–10)

Вправа 6. Responding Politely in Situations Abroad

Мета:

Формування прагматичної компетенції та навичок ввічливої комунікації у міжкультурних ситуаціях; розвиток уміння адекватно реагувати відповідно до норм етикету англомовного середовища.

Тип:

Умовно-комунікативна, продуктивна, рольова вправа (реагування на ситуації).

Інструкція:

Choose one situation card. Respond politely and appropriately for an English-speaking context. Use polite requests, apologies, or clarifying questions.

You are late to a meeting.

You didn't understand the host family's accent.

You entered the house without removing your shoes.

Вправа 7. Politeness Phrases Completion**Мета:**

Формування в учнів уміння складати ввічливі прохання та відмови англійською мовою; розвиток соціолінгвістичних навичок міжкультурного спілкування.

Тип:

Умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна, рольова вправа (практика ввічливих виразів).

Інструкція:

Complete the politeness expressions below and use them to role-play short dialogues:

Excuse me, could you...

Would you mind if I...

I'm afraid I can't...

Вправа 8. Understanding Indirect Refusals**Мета:**

Формування здатності учнів інтерпретувати непрямі висловлювання та розпізнавати типові непрямі відмови в англійській мові; розвиток прагматичної компетенції міжкультурного спілкування.

Тип:

Некомунікативна, рецептивно-репродуктивна, аналітична вправа (соціолінгвістичний аналіз).

Інструкція:

Match each indirect refusal with its intended meaning:

We'll see → ...

I might be busy → ...

I'll let you know → ...

(no, probably no, soft refusal)

Вправа 9. Nonverbal Communication Chart Analysis

Мета:

Формування усвідомлення культурних відмінностей у невербальній комунікації, зокрема в питаннях простору та зорового контакту; розвиток міжкультурної компетентності.

Тип:

Некомунікативна, рецептивно-аналітична, продуктивна вправа (усний або письмовий аналіз).

Інструкція:

Study the chart. Answer the following questions orally:

Why do cultures differ in personal space expectations?

What misunderstandings may occur if nonverbal norms are ignored?

Nonverbal cue	UK	USA	Ukraine
Eye contact	+	+	+/-

Nonverbal cue	UK	USA	Ukraine
----------------------	-----------	------------	----------------

Personal space	Large	Medium	Small
----------------	-------	--------	-------

Smiling at strangers –	+	–
------------------------	---	---

Вправа 10. Cultural Norms Sentence Completion

Мета:

Закріплення розуміння культурних норм та розвиток уміння точно формулювати культурні твердження англійською мовою.

Тип:

Некомунікативна, рецептивно-продуктивна, аналітико-продуктивна вправа (заповнення речень із культурним змістом).

Матеріали:

Список початкових речень для завершення

Інструкція:

Complete the sentences using culturally appropriate information:

In Canada, it is rude to...

In the UK, it is polite to...

In the USA, people often...

Вправа 11. Identifying Key American Cultural Values

Мета:

Розвивати вміння учнів визначати основні культурні цінності США та пояснювати їх вплив на повсякденну поведінку; формувати навички аналітичного читання та міжкультурного розуміння.

Тип:

Некомунікативна, рецептивно-аналітична вправа (читання з аналізом культурного контенту).

Інструкція:

Read the text carefully. Identify the main American cultural values mentioned in the text. Underline or list them. Then explain how these values influence everyday behaviour.

https://usahello.org/life-in-usa/culture/american-values/?utm_source=chatgpt.com

Вправа 12. Culture Comparison Using Prompts

Мета:

Розвивати навички порівняльного мовлення та письма під час обговорення міжкультурних відмінностей; формувати вміння логічно структурувати культурні порівняння.

Тип:

Умовно-комунікативна, продуктивна вправа (усне та письмове порівняння культур).

Матеріали:

Підказки для порівняння культур (prompts)

Лист для письмових відповідей або дошка/проектор для усного обговорення

Інструкція:

Use the prompts to compare two cultures (Ukraine–UK or Ukraine–USA):

In Ukraine..., while in the UK...

Unlike Americans, Ukrainians...

One important similarity is...

Write 6–8 comparative sentences or present them orally.

Вправа 13. Host Family Role-Play

Мета:

Розвивати міжкультурну комунікативну компетенцію через моделювання реалістичних ситуацій спілкування з приймаючою сім'єю; формувати вміння дотримуватися культурних норм у побуті.

Тип:

Умовно-комунікативна, продуктивна, рольова вправа (simulation/role-play).

Інструкція:

In pairs, role-play a Ukrainian student visiting a British or American host family.

Include greetings, meal-time rules, small talk, and polite requests.

Вправа 14. Explaining Ukrainian Traditions to a Foreigner

Мета:

Розвивати навички культурної самопрезентації та пояснення власних культурних практик англійською мовою; формувати міжкультурну компетентність та гордість за національну спадщину.

Тип:

Умовно-комунікативна, продуктивна, усна вправа (presentation / cultural explanation).

Інструкція:

Choose one Ukrainian tradition. Explain its meaning, typical activities, and historical background to a foreign visitor.

Easter basket

Shchedrivky

Vyshyvanka Day

Ivana Kupala

Вправа 15. Asking Polite Cultural Questions

Мета:

Розвивати вміння ставити культурно чутливі питання ввічливо; формувати навички міжкультурного спілкування та толерантного обговорення культурних практик.

Тип:

Умовно-комунікативна, продуктивна, рольова вправа (усне опитування / діалог).

Інструкція:

Work in pairs. Ask your partner polite questions about cultural habits using the structures.

Could you tell me...?

I was wondering if...

Do people in your culture usually...?

PRACTICAL APPLICATION

(Exercises 16–25)

Вправа 16. Fixing Cultural Misunderstandings

Мета:

Розвивати навички вирішення проблем у міжкультурних конфліктних ситуаціях; формувати здатність застосовувати ввічливі та культурно адекватні стратегії.

Тип:

Умовно-комунікативна, продуктивна, аналітико-проблемна вправа (розв'язання конфліктів).

Інструкція:

Read the scenario. Describe how you would resolve the misunderstanding using polite, culturally appropriate strategies.

Scenario: Too Little Personal Space

You are visiting a British friend's home. While talking, you stand very close to them, as is common in your culture. Your friend steps back and seems uncomfortable.

Task:

Describe how you would notice and correct the situation politely, respecting your friend's personal space.

Вправа 17. Writing an Email to an International Partner

Мета:

Розвивати навички письмової комунікації відповідно до міжкультурних правил написання електронних листів; формувати вміння дотримуватися ввічливих та професійних стандартів у письмовому спілкуванні.

Тип:

Умовно-комунікативна, продуктивна, письмова вправа (email writing).

Інструкція:

Write a formal or semi-formal email to an international partner. Include:

polite greeting

reason for writing

polite requests

indirect refusal (if needed)

culturally appropriate closing formula

Вправа 18. Stereotype Debunking Discussion

Мета:

Розвивати критичне мислення щодо культурних стереотипів; формувати вміння аргументовано оцінювати стереотипи та розвивати повагу до інших культур.

Тип:

Умовно-комунікативна, продуктивна, дискусійна вправа (group discussion / critical thinking).

Інструкція:

Work in groups. Identify two common stereotypes about Ukraine and two about the UK/USA. Discuss why each stereotype is inaccurate or oversimplified.

Вправа 19. Cultural Adaptation Plan “My First Week in the UK”

Мета:

Розвивати навички планування та прогнозування культурної адаптації; формувати здатність передбачати можливі труднощі та розробляти стратегії їх подолання під час перебування за кордоном.

Тип:

Умовно-комунікативна, продуктивна, аналітико-проблемна вправа (planning / anticipatory task).

Інструкція:

Create a seven-day adaptation plan describing what cultural differences you expect and how you will respond to them.

Вправа 20. Multicultural Dialogue

Мета:

Розвивати міжкультурні навички ведення розмови; формувати здатність підтримувати спонтанний діалог з представниками інших культур з використанням ввічливих запитань та уточнень.

Тип:

Умовно-комунікативна, продуктивна, рольова вправа (role-play / intercultural conversation).

Інструкція:

Role-play a dialogue between a Canadian and a Ukrainian teenager discussing food, school life, and weekend activities. Include polite questions and clarifications.

Вправа 21. Media Analysis of Cultural Features

Мета:

Розвивати медіаграмотність та спостережливість культурних особливостей через аудіовізуальний матеріал; формувати навички аналізу культурних проявів у реальному житті.

Тип:

Умовно-комунікативна, рецептивно-аналізуюча вправа (media analysis / comprehension).

Інструкція:

Watch the video and fill in the table describing cultural features (school rules, interaction style, classroom behaviour).

https://www.youtube.com/watch?v=nHh0X8P_36c

Вправа 22. Public Speech “Why Culture Matters”

Мета:

Розвивати навички публічного виступу та аргументації щодо культурної тематики; формувати здатність переконливо висловлювати думки про важливість міжкультурної обізнаності.

Тип:

Умовно-комунікативна, продуктивна, усна вправа (public speaking / persuasive speech).

Інструкція:

Prepare a 1-minute speech answering the question “Why does cultural awareness matter in modern society?” Use examples.

Вправа 23. Problem-Solving Scenarios

Мета:

Розвивати навички прийняття рішень і критичного мислення в міжкультурних ситуаціях; формувати здатність пропонувати культурно чутливі та обґрунтовані рішення.

Тип:

Проблемно-ситуаційна вправа (case-study) з елементами міжкультурної комунікації.

Purpose:

To practice decision-making and critical thinking in intercultural contexts.

Instructions:

Choose one scenario. Propose a culturally sensitive solution and explain your reasoning.

Scenarios for the Exercise

Scenario 1: Punctuality Misunderstanding

A Ukrainian student arrives at a group project meeting 10 minutes late, thinking this is normal.

However, the American teammates look annoyed and say nothing but seem distant for the rest of the meeting.

Task:

Explain how the student should address the situation and prevent similar misunderstandings.

Scenario 2: Personal Space Conflict

A British host parent feels uncomfortable because the visiting student stands very close during conversations.

The student, however, thinks this shows friendliness and attention.

Task:

Suggest a polite solution that respects both cultural expectations.

Scenario 3: Humour Misinterpretation

During lunch, an American classmate makes a sarcastic joke.

The Ukrainian student interprets it literally and feels offended.

Task:

Propose a culturally appropriate way to clarify the misunderstanding.

Вправа 24. International Project Task “Welcome to Ukraine”

Мета:

Розвивати навички співпраці та креативності через культурний проєкт;
формувати здатність представити українську культуру іноземній аудиторії.

Тип:

Комунікативно-продуктивна, проєктна вправа (collaborative project work).

Purpose:

To develop collaborative and creative skills through cultural project work.

Instructions:

Create a short project titled “Welcome to Ukraine: A Cultural Guide.” Include:

key traditions

etiquette rules

holiday customs

“do’s and don’ts” for visitors

Вправа 25. Final Intercultural Reflection

Мета:

Розвивати саморефлексію та усвідомлення власного міжкультурного розвитку; формувати здатність оцінювати власне навчання та зміни у ставленні до інших культур.

Тип:

Рефлексивна, продуктивна, письмова вправа (self-reflection / written reflection).

Purpose (English):

To develop self-awareness and reflection on intercultural growth.

Instructions (English):

Write a short reflection (12-15 sentences) answering:

What have I learned about other cultures?

How has my attitude changed?

What aspects of my own culture am I proud to share?

2.3 Аналіз результатів проведеного дослідження

У даному дослідженні було перевірено ефективність запропонованого комплексу вправ, спрямованих на формування міжкультурної компетентності старшокласників у процесі навчання англійської мови. Дослідження складалося з трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного, що дало змогу об’єктивно оцінити динаміку змін у рівні сформованості міжкультурної компетентності учнів.

Аналіз результатів констатувального етапу

На початковому етапі було проведено діагностику рівня сформованості таких компонентів міжкультурної компетентності:

когнітивного (знання культур, традицій, норм поведінки);

прагматичного (уміння ввічливо та адекватно взаємодіяти в іншомовному середовищі);

емоційно-ціннісного (толерантність, відкритість, готовність до взаємодії);

комунікативного (уміння вести діалог у міжкультурному контексті).

Отримані результати засвідчили, що більшість учнів перебувала на середньому (48 %) та низькому рівні (32 %).

Лише 20 % демонстрували достатній рівень міжкультурної компетентності.

Найнижчі показники спостерігалися у таких сферах:

- нерозвиненість уміння інтерпретувати культурні маркери у текстах та діалогах;
- труднощі у використанні ввічливих формул англійською мовою;
- недостатня готовність презентувати власну культуру англійською мовою;
- обмежені знання про невербальні особливості інших культур.

Це підтвердило необхідність упровадження комплексу вправ, спрямованих на розвиток практичної міжкультурної компетентності.

Аналіз ефективності формувального етапу

Протягом формувального етапу учні працювали з розробленим комплексом із 25 вправ (див. підрозділ 2.2), що охоплював такі види діяльності:

- аналіз культурних явищ і поведінкових норм;
- виконання ситуаційних та рольових вправ;
- робота з автентичними матеріалами;
- моделювання міжкультурних діалогів;
- створення мініпроектів та рефлексивних висловлювань.

Застосування вправ дало змогу системно розвивати всі компоненти міжкультурної компетентності. Особливо ефективними виявилися:

- рольові ігри (вправи 6, 13, 20) — сприяли практичному формуванню ввічливих формул та стратегій міжкультурного спілкування;
- порівняльні завдання (вправи 2, 4, 12) — допомогли краще усвідомити відмінності та схожості культур;
- ситуаційне моделювання конфліктів (вправи 8, 16, 23) — навчали правильно реагувати у складних міжкультурних ситуаціях;
- проєктні завдання (вправа 24) — сприяли розвитку культурної самопрезентації.

Після завершення формувального етапу було проведено контрольну діагностику.

Отримані результати засвідчили значне підвищення рівня сформованості міжкультурної компетентності.

Розподіл учнів за рівнями (до та після експерименту):

Рівень До % Після %

Високий 20% **48%**

Середній 48% **44%**

Низький 32% **8%**

Загальний приріст:

✓ **високий рівень збільшився на 28 %**

✓ **низький рівень зменшився у 4 рази**

✓ **середній рівень змістився у бік високого**

Аналіз змін за компонентами міжкультурної компетентності

1. Когнітивний компонент

Приріст склав **+32 %**.

Учні значно краще визначають:

- культурні маркери,
- особливості мовленнєвого етикету,

- відмінності між британськими та американськими культурними моделями.

2. Прагматичний компонент

Приріст +41 %.

Учні ефективніше використовують:

- конструкції ввічливості;
- непрямі відмови;
- стратегії уникнення конфліктів.

3. Емоційно-ціннісний компонент

Приріст +27 %.

Оцінено за такими поведінковими маркерами:

- толерантність,
- емпатія,
- відкритість до іншої культури.

4. Комунікативний компонент

Приріст +34 %.

Спостерігалось:

- впевненість у веденні діалогів;
- правильність соціолінгвістичних моделей;
- покращення невербальної поведінки.

Якісний аналіз спостережень

Під час уроків та рольових вправ учні продемонстрували:

- підвищену мовленнєву активність;
- розширення словникового запасу;
- покращення вміння слухати й інтерпретувати партнерів;
- зменшення мовленнєвих бар'єрів;
- усвідомлення важливості культурної чутливості.

Учні стали частіше використовувати такі стратегії:

- уточнення (*Could you repeat that, please?*)
- м'які відмови (*I'm not sure I can...*)
- прийняття культурних відмінностей без критики.

Аналіз результатів дослідження підтверджує, що розроблений комплекс вправ є ефективним засобом формування міжкультурної компетентності старшокласників. Виявлено позитивну динаміку у розвитку всіх компонентів компетентності, а загальний рівень сформованості достовірно підвищився.

Комплекс вправ продемонстрував високу результативність завдяки:

- системності та поетапності;
- поєднанню аналітичних, інтерактивних і продуктивних форм роботи;
- практичній спрямованості завдань;
- акценту на реальному міжкультурному спілкуванні.

Таким чином, поставлена мета дослідження була досягнута, а гіпотеза підтверджена.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було представлено методику формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи у процесі навчання англійської мови, а також розроблено та експериментально перевірено комплекс вправ, спрямованих на розвиток її структурних компонентів.

На основі аналізу програмових вимог, сучасних підходів до іншомовної освіти та специфіки роботи зі старшокласниками визначено, що ефективне формування міжкультурної компетентності можливе лише за умови поєднання комунікативного, діяльнісного та компетентнісного підходів, використання автентичних матеріалів, ситуаційних вправ, рольових ігор та продуктивних видів діяльності. Запропонована методика передбачала триетапну роботу: рецептивно-аналітичний етап, етап

тренування міжкультурних умінь та продуктивно-комунікативний етап, що забезпечило поступове та логічне засвоєння учнями необхідних знань і навичок.

Розроблений комплекс вправ, який включає 25 різнорівневих, комунікативно орієнтованих завдань, був побудований відповідно до виділених етапів і спрямований на розвиток когнітивного, прагматичного, комунікативного та емоційно-ціннісного компонентів міжкультурної компетентності. Вправи охоплювали різні види навчальної діяльності: аналіз культурних маркерів, порівняння традицій, інтерпретацію поведінкових норм, моделювання реальних міжкультурних ситуацій, написання електронних листів, виконання проєктних завдань та проведення рольових діалогів.

Експериментальна перевірка методики засвідчила її ефективність. Учні продемонстрували помітні зміни у вмінні:

- розпізнавати культурно зумовлені мовні та поведінкові особливості;
- використовувати ввічливі формули та стратегії англомовного спілкування;
- вести міжкультурний діалог, дотримуючись норм етикету;
- презентувати українську культуру англійською мовою;
- конструктивно розв'язувати ситуації міжкультурних непорозумінь.

Якісний та кількісний аналіз результатів формувального експерименту показав позитивну динаміку формування міжкультурної компетентності старшокласників на всіх рівнях, що підтверджує правильність обраної методики та ефективність запропонованого комплексу вправ.

Таким чином, у результаті виконання завдань розділу 2 було розроблено, апробовано та підтверджено ефективність методики формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи, що забезпечує підвищення якості навчання англійської мови та сприяє підготовці учнів до успішної міжкультурної взаємодії в умовах глобалізованого світу.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дипломній роботі було комплексно досліджено проблему формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи у процесі навчання англійської мови, теоретично обґрунтовано сутність цього поняття та експериментально перевірено ефективність запропонованої методики її розвитку. Проведене дослідження дало змогу встановити закономірності формування міжкультурної компетентності, визначити педагогічні умови її становлення та розробити практичні рекомендації для вдосконалення освітнього процесу.

У першому розділі було проаналізовано наукові підходи до трактування міжкультурної компетентності. Встановлено, що вона є інтегрованим утворенням, яке включає когнітивний (знання про культуру), емоційно-ціннісний (повага до інших культур, толерантність) та поведінковий (уміння адекватно взаємодіяти в міжкультурному середовищі) компоненти. Доведено, що міжкультурна компетентність є однією з ключових компетентностей Нової української школи, оскільки визначає готовність учнів до життя в багатокультурному суспільстві та успішної комунікації у глобалізованому світі.

У другому розділі було обґрунтовано етапи і педагогічні умови формування міжкультурної компетентності та представлено авторську методику, побудовану на принципах комунікативності, інтегрованості, діяльності та використання автентичних матеріалів. Розроблений комплекс із 25 вправ передбачав поетапний розвиток компетентності: від аналізу культурних явищ — до тренування поведінкових моделей — до реального застосування комунікативних стратегій у рольових та ситуаційних вправах. Особливу увагу приділено формуванню уміння пояснювати українські культурні традиції англійською мовою та будувати міжкультурно коректну комунікацію.

У третьому розділі було представлено результати педагогічного експерименту, який підтвердив ефективність запропонованої методики. Порівняльний аналіз

результатів констатувального та контрольного етапів показав істотне зростання рівня сформованості міжкультурної компетентності учнів: кількість учнів із високим рівнем зросла більш ніж удвічі, а кількість учнів із низьким рівнем суттєво зменшилася. Найбільш значущі зміни відбулися у сфері прагматичного та комунікативного компонентів — учні продемонстрували покращення у використанні ввічливих мовленнєвих формул, розв'язанні міжкультурних непорозумінь, інтерпретації невербальних сигналів та налагодженні ефективної міжкультурної взаємодії.

Узагальнення кількісних та якісних даних доводить, що системний підхід, використання автентичних матеріалів, інтерактивні методи роботи та спеціально розроблений комплекс вправ значною мірою підвищують рівень міжкультурної компетентності старшокласників.

Таким чином, поставлена мета роботи — теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи — була досягнута, а висунута гіпотеза підтверджена. Проведене дослідження має практичну значущість, оскільки результати можуть використовуватися вчителями англійської мови, методистами, розробниками навчальних програм та студентами педагогічних спеціальностей. Запропонована методика може бути впроваджена у практику закладів загальної середньої освіти та слугувати основою для подальших наукових досліджень у сфері міжкультурної комунікації та методики навчання іноземних мов.

Використані джерела

1. Бартош О. П., Мигалина З. І. Білінгвальна міжкультурна освіта як засіб побудови освітнього процесу в руслі крос-культурного діалогу. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2023. Вип. 2 (53). С. 9–12. DOI: 10.24144/2524-0609.2023.53.9-12. (дата звернення: 01.07.2025).
2. Бесараб, Т. П., Лутай, Н. В. (2022). *Використання автентичних матеріалів як засіб міжкультурної компетенції студентів*. Національний університет "Острозька академія". URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/53282f75-d711-4d76-a7f1-e49db0122f11> (дата звернення: 01.07.2025).
3. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. Київ : Ленвіт, 2013.*
4. Богданова О. Використання автентичних відеоматеріалів для формування комунікативної компетентності на уроках англійської мови. *Методика викладання іноземних мов*. 2014. Vol. 10, No. 4. URL: <https://naub.oa.edu.ua/vykorystannya-avtentychnyh-videomaterialiv-dlya-formuvannya-komunikatyvnoji-ta-sotsiokulturnoji-kompetentsiji-na-urokah-anhlijskoji-movy> (дата звернення: 01 листопада 2024 р.).
5. Богданова О.В. Використання автентичних відеоматеріалів для формування комунікативної та соціокультурної компетенції на уроках англійської мови / О.В. Богданова // Національна академія Національної гвардії України, м. Харків.
6. Бойчук В. С. Потенціал уроків іноземної мови як площини формування міжкультурної компетентності підлітків. *Науковий журнал*. 2024. № 3 (187). С. 24–37. DOI: 10.12958/2227-2747-2024-3(187)-24-37.
7. Власюк І. (2024). Міжкультурна освіта як виклик сучасній школі. *Освітній простір*. 34(1). С. 83-92. URL:

http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/33153/1/3_Vlasyk.pdf (дата звернення: 01.07.2025).

8. Власюк І. Міжкультурна освіта як виклик сучасному освітньому середовищу. Тернопільський педагогічний журнал. 2024. Vol. 34, No. 1. P. 83–92. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/33153/1/3_Vlasyk.pdf (дата звернення: 01 серпня 2025 р.).

9. Войтік І. І. Актуальні тенденції у вивченні міжкультурної комунікації: афективний, когнітивний та прагматичний аспекти. Міжкультурна комунікація та освіта. 2025. Vol. 15, No. 2. P. 77–89.

10. Волошина О. Структура та компоненти міжкультурної компетентності в педагогіці. Педагогічний вісник. 2021. Vol. 29, No. 4. P. 104–110. URL: <https://ojs.ipv.org.ua/index.php/journal/article/view/95/97> (дата звернення: 01 серпня 2025 р.).

11. Галюзьяк В. (2023). Розвиток кооперативного навчання в США. Інновації у викладанні, 12(4), 45-51. URL: <https://vspu.net/nzped/index.php/nzped/article/view/723> (дата звернення: 05.07.2025).

12. Гаманюк В. А. Реалізація концептуальних засад багатомовності у проектах EuroCom. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2013. Вип. 72. С. 71–76.

13. Гаманюк І. В., та ін. Концепт міжкультурної компетентності в освітньому процесі. Актуальні проблеми науки. 2024. 12(3). С. 83-95. URL: <https://acnsci.org/journal/index.php/ed/article/view/715> (дата звернення: 01.08.2025).

14. Глазунова, Т. В., Лісниченко, А. П., Довгалюк, Т. А. Формування в майбутніх учителів професійних умінь зниження тривожності в учнів у процесі вивчення іноземних мов // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – 2020. – Vol. 93, Issue 229. – С. 25–28.

15. Гудима, Г. Б., Слодинська, Ю. Р. (2022). Використання автентичних матеріалів на заняттях з англійської мови у закладах вищої освіти. *Теорія і практика*

сучасної освіти, 27(1). <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.1.18> (дата звернення: 01.07.2025).

16. Деркач Г. С. Теорія і практика навчання: ключові компоненти міжкультурної компетентності у професійній мовній підготовці. Педагогічна академія. 2025. Vol. 11, No. 2. P. 45–58.

17. Жуїн Ж. (2023). Освітні технології розвитку міжкультурної компетентності. Педагогічне дослідження. 5(1). С. 75-81.

18. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва ; пер. з англ. О. М. Шерстюк. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.

19. Змієвська, О. О., Довгалюк, Т. А., Глазунов, М. С., Глазунова, Т. В., Кузьміна, С. А., Лісниченко, А. П., Теклюк, Г. П. Підготовка шкільного вчителя нового покоління: теоретичні та практичні аспекти : монографія / за ред. Т. В. Глазунової. – Вінниця : ВДПУ, 2020. – 151 с.

20. Іваницька О. О. Формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови на основі краєзнавчого матеріалу: монографія. Мукачево: Мукачівський держ. ун-т, 2021.

21. Іванишка О. О. Формування міжкультурної компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови на основі країнознавчого матеріалу : магістерська робота / О. О. Іванишка ; Мукачівський державний університет, гуманітарний факультет, кафедра англійської мови, літератури з методиками навчання. – Мукачево, 2025.

22. Івашкевич Т. В. Формування міжкультурної компетентності у старшокласників: психолого-педагогічний аспект. Науковий вісник педагогіки. 2020. Vol. 45, No. 2. P. 87–101.

23. Любас А. А. (2021). Педагогічні умови формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців. Педагогічний вісник. 68. С. 120-126. URL:

http://www.aphn-journal.in.ua/archive/42_2021/part_2/32.pdf (дата звернення: 01.07.2025).

24. Масалкіна, М. Ф. *Формування міжкультурної компетентності в учнів старшої школи* : кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня / М. Ф. Масалкіна ; наук. кер. А. В. Гутнікова. – Маріуполь : Маріупольський державний університет. (дата звернення: 01.06.2025).

25. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник / за ред. Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. Київ : Академія, 2010. 328 с.

26. Микитенко Н. Формування міжкультурної компетентності студентів у системі вищої освіти. Наукові записки. 2022. Vol. 56. Р. 45–52. URL: <https://ae.fl.kpi.ua/article/view/261521/258660> (дата звернення: 01.05.2025 р.).

27. Молчанова К. (2024). Міжкультурна освіта як важлива складова сучасної освіти. Педагогічні студії, 3(1), 77-85.

28. Осипова, Т. Ю., & Чжао, Ж. (2023). Формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін як педагогічна проблема. *Педагогічні науки*, 62(2). <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.2.12> (дата звернення: 01.07.2025).

29. Пасічник О.С. Міжкультурна компетентність як складова особистісного розвитку молоді. Науковий вісник. 2023. Vol. 9. Р. 123–130.

30. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. 3-тє вид., допов. І перероб. Київ : СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.

31. Пилип В. М. Рефлексивний компонент міжкультурної компетентності та його роль у саморозвитку особистості. Журнал педагогічних наук. 2016. 23(1). С. 50-57. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724301/1/Npd_2016_2_24%20\(7\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724301/1/Npd_2016_2_24%20(7).pdf) (дата звернення: 01.07.2025).

32. Подосиннікова, Г. І., & Христич, Н. С. (2024). Формування англомовної лексичної компетентності старшокласників із використанням фешн-влогів. *Філологічні студії. Наукові праці*, 7. <https://doi.org/10.32782/philspu/2024.7.17>
33. Рембах О. Автентичні матеріали як засіб формування міжкультурної компетентності. *Scientia*. 2025. 12(1).
34. Ригайло, С. *Шляхи формування міжкультурної компетентності / наук. кер.* Н. В. Рокіцька. б.р. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/19126/1/38_Ryhailo.pdf (дата звернення: 01.07.2025).
35. Садохін О. В. (2019). Моделі міжкультурної компетентності: інтегративний підхід. *Сучасна освіта*. 12(6). С. 90-99.
36. Ситнікова, О. В. (2022). Компетентність міжкультурної взаємодії у майбутніх бакалаврів філології: компетентнісний та культурологічний підходи. *Педагогічні науки*, 85. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.85.30> (дата звернення: 01.07.2025).
37. Скляренко Н. К. Як навчати сьогодні іноземних мов (концепція) // *Іноземні мови*. 1995. № 1. С. 5–9.
38. Соколовська Т. М. Методичні засоби формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності. *Проблеми сучасної педагогіки*. 2022. 7(1). С. 65-73. (дата звернення: 01.07.2025).
39. Солошенко-Задніпровська, Н. (2025). Роль автентичних матеріалів у формуванні міжкультурної компетентності здобувачів ЗВО. *Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки: зб. наукових праць викладачів і студентів. Вип. XIII*. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка. (дата звернення: 01.07.2025).
40. Харлицька Т. С. Ключові підходи до формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови. *Педагогічний журнал*. 2025. Vol. 34, No. 4.

41. Харчук В. О. Лінгводидактичні аспекти формування міжкультурної компетентності на уроках англійської мови. Інноваційна педагогіка. 2023. (64). С. 15-30. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/64/part_1/15.pdf (дата звернення: 01.09.2025).
42. Холод І. Міжкультурна компетентність у контексті мовної освіти: аналітичний огляд. Журнал мовної політики. 2023. 8(15). С. 14-26.
43. Шмідт Т. (2024). Педагогічні умови формування міжкультурної компетентності у військовій освіті. Військова педагогіка. 12(2). С. 55-61.
44. Штих І. Р. Розвиток міжкультурної компетентності підлітків: психологічний та комунікативний аспекти. Вісник нац. ун-ту охорони здоров'я України. 2023. (15). С. 45-53.
45. Штих І. Розвиток міжкультурної компетентності в підлітковому віці: теоретичні засади та практичні рекомендації. Педагогічний вісник Національного університету. 2023. 12(3). С. 35-45. URL: <http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/269828/269580> (дата звернення: 01.09.2025).
46. Янь Пен. Педагогічні умови і методи формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу за жанрово-стильовим підходом / Янь Пен. – ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – *Art Studies*. – 2024. – № 2. – Ст. 18. – Режим доступу: <https://doi.org/10.24195/artstudies.2024-2.18> (дата звернення: 01.07.2025).
47. Betty J. The role of school culture in shaping intercultural competence. *International Journal of Educational Research*. 2025. Vol. 38, No. 4. P. 540–557. URL: <https://globaljournalseries.com.ng/storage/app/public/articles/ccfbb6dfa7e1293f79116078c97aae6b.pdf> (дата звернення: 01 липня 2025 р.).
48. Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2018.
49. Council of Europe. *Competences for democratic culture*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2018.

URL: <https://acnsoci.org/journal/index.php/ed/article/view/715/784> (дата звернення: 01 вересня 2025 р.).

50. Didenko, N., Goriunova, M., Polinok, O., Kalashnyk, O., & Shevchenko, L. (2024). Formation of intercultural communicative competence in higher education students in the process of studying Ukrainian and English for professional purposes. *Physics and Chemistry of Solid State*, 56. <https://doi.org/10.54919/physics/56.2024.257sn4> (дата звернення: 01 липня 2025 р.).

51. Ellis R. *Language Teaching Research and Language Pedagogy*. Chichester : Wiley-Blackwell, 2012.

52. Godwin-Jones R. Using mobile technology to develop language skills and cultural understanding // *Language Learning & Technology*. 2018. Vol. 22, No. 3. P. 8–10.

53. Ihnatova O. (2025). Intercultural communication and sensitivity: theoretical and philosophical foundations. *Innovations in education and science in the context of European integration: Scientific monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”. Vol. 1, 562 p. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-557-0-8> (дата звернення: 01.07.2025).

54. Ihnatova O. M. (2023). Європейський досвід міжкультурної комунікації в освіті і культурі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців. 68, 60-67. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-68-60-67> (дата звернення: 01.07.2025).

55. Ihnatova O. M. (2024). Розвиток навичок ефективної міжкультурної комунікації. *Журнал крос-культурної освіти*. 3, 7-14. DOI: <https://doi.org/10.31652/2786-9083-2024-3-7-13> (дата звернення: 01.07.2025).

56. Ihnatova O., Drobakha-Simonova L., Matiiuk D. (2024). The Students' Experience of Intercultural Communication. *New Educational Review*, 72, 49-65. DOI: <https://doi.org/10.15804/ner.2024.75.1.07> (дата звернення: 01.07.2025).

57. Lakoff, R. *You Are What You Say* / R. Lakoff // *English Journal*. – Vol. 65, No. 5. – May 1976. – P. 74–75. (дата звернення: 01.10.2025).

58. Lisnychenko, A., Dovhaliuk, T., Khamska, N., & Glazunova, T. Foreign Language Anxiety: Classroom VS Distance Learning // Universal Journal of Educational Research. 2020. Vol. 8, No. 12. P. 6684–6691. DOI: 10.13189/ujer.2020.081233

59. Oberste-Berghaus C. The Role of Teaching Foreign Languages in Developing Intercultural Competence. European Journal of Education. 2024. Vol. 58, No. 1. P. 77–90. URL: <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/6592> (дата звернення: 01.11.2024).

60. Oberste-Berghaus C. The Role of Teaching Foreign Languages in Developing Intercultural Competence. European Journal of Education. 2024. 58(1). С. 77-90. URL: <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/6592> (дата звернення: 01.07.2025).

61. Otroschenko H. Developing intercultural competence in education. Educational Research Review. 2012. Vol. 7, No. 1. P. 88–97. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/50831/7/Otroschenko_Intercultural_competence.pdf (дата звернення: 03.09.2025).

62. Pinzón G. Authentic Materials and Tasks as Mediators to Develop Intercultural Competence. Journal of Pedagogical Research. 2020. Vol. 4, No. 2. P. 123–134. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1242950.pdf> (дата звернення: 01 серпня 2025 р.).

63. Shekhavtsova S., Koknova T., Zhovtani R., Iaburova O., Yunina O., Komlyk N. Modern technologies for forming intercultural competence in students of HEIs in the process of professional training = Tecnologías modernas para la formación de competencias interculturales en estudiantes de IES en proceso de formación profesional. Eduweb. Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación. 2023. Vol. 17, No. 2. P. 146–162.

64. Sierra-Huedo M. M. Promoting the development of intercultural competence in youth. Journal of Multicultural Education. 2022. 26(2). С. 526-540. URL: <https://www.scielo.sa.cr/pdf/ree/v26n2/1409-4258-ree-26-02-526.pdf> (дата звернення: 01.09.2025).

65. Students' perceptions and experiences about the combined inductive-deductive approach// International Journal of English Learning and Education. 2022. [URL:https://pubs2.ascee.org/index.php/ijele/article/view/1046](https://pubs2.ascee.org/index.php/ijele/article/view/1046) (дата звернення: 21.07.2025).